Prethodno priopćenje
UDK 811.163.42:37
911.3
DOI 10.53577/oot.8.2.1
Primljeno 6.8.2025

Autori zadržavaju autorska prava i daju časopisu pravo prvog objavljivanja pod CC-BY 4.0 licencom koja dopušta drugima dijeljenje rada uz priznanje autorstva rada i početne objave u časopisu.

Slikovnica „Zlatarovo zlato“ Zdenka Bašića i Tanje Konforta, kulturna geografija i poučavanje književnosti1

GORAN KRAPIĆ[1], KRISTINA KRAPIĆ[2] *

[1]Gimnazija Andrije Mohorovičića Rijeka, Frana Kurelca 1, 51000 Rijeka, Republika Hrvatska
e-pošta: goran.krapic@skole.hr
2Osnovna škola „Rikard Katalinić Jeretov“ Opatija, Nova cesta 53, 51410 Opatija, Republika Hrvatska
e-pošta: kristina.krapic@skole.hr
* Kontakt autor: goran.krapic@skole.hr

Sažetak Slikovnica *Zlatarovo zlato* Zdenka Bašića i Tanje Konforta pobuđuje interes osnovnoškolskih i srednjoškolskih razreda za istraživanje Zagreba i čitanje Šenoina romana. Pogodna je za poučavanje književnosti s pomoću alata kulturne geografije. Njih je detaljno predstavila Laura Šakaja u knjizi *Uvod u kulturnu geografiju* te ona može biti vrelo informacija za učitelje i nastavnike hrvatskoga jezika. Ovaj će rad predočiti mogućnost uklapanja navedene slikovnice u osnovnoškolsku i gimnazijsku nastavu književnosti te u konačnici njihova povezivanja. Iako je Šenoin roman namijenjen odrasloj publici, Zdenko Bašić i Tanja Konforta priču su približili djeci. Ona će, bogata ilustracijama i podatcima o Zagrebu i okolnim mjestima, omogućiti korelaciju Hrvatskoga jezika s Geografijom i drugim nastavnim predmetima. Slikovnica, naime, na vrlo jednostavan način čitateljima predstavlja povijesnu jezgru grada Zagreba (crkvu sv. Marka, Kamenita vrata i Manduševac), širi prostor (Medvednicu i Samobor), povijesne ličnosti (Stjepka Gregorijanca i Barbaru Celjsku) te nudi recept za tradicionalne kolačiće (paprenjake). Tako se učenici, posebice oni iz drugih sredina Republike Hrvatske i svijeta, s pomoću slikovnice pripremaju za čitanje i Šenoina romana i samoga Zagreba.

Ključne riječi: 1. August Šenoa; 2. gimnazija; 3. intermedijalnost; 4. metodika nastave književnosti; 5. osnovna škola

1 Rad je predstavljen na Međunarodnoj znanstvenoj konferenciji posvećenoj stotoj obljetnici rođenja Milana Crnkovića *Periodizacijski i žanrovski pristupi istraživanju dječje književnosti* 9. svibnja 2025. u organizaciji Hrvatske udruge istraživača dječje književnosti, Učiteljskoga i Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Zdenko Bašić and Tanja Konforta's Picture Book "The Goldsmith's Treasure", Cultural Geography and Teaching Literature

GORAN KRAPIĆ [1], KRISTINA KRAPIĆ[2] *

[1] Gymnasium Andrija Mohorovičić Rijeka, Frana Kurelca 1, 51000 Rijeka, Croatia, e-mail: goran.krapic@skole.hr
[2] Elementary school „Rikard Katalinić Jeretov“ Opatija, Nova cesta 53, 51410 Opatija, Croatia, e-mail: kristina.krapic@skole.hr
* Correspondence: goran.krapic@skole.hr

Abstract Zdenko Bašić and Tanja Konforta's picture book *The Goldsmith's Treasure* arouses the primary and secondary school classes' interest in exploring Zagreb and reading Šenoa's novel. The picture book is suitable for teaching literature using the tools of cultural geography. Laura Šakaja presented them in detail in the book *Introduction to Cultural Geography*. The picture book can also be a source of information for Croatian language teachers. This paper will present the possibility of incorporating the mentioned picture book into primary and secondary school literature curricula, ultimately aiming to connect the two. Although Šenoa wrote the novel for an adult audience, Zdenko Bašić and Tanja Konforta brought the story closer to children. Rich in illustrations and information on Zagreb and its surrounding areas, the picture book enables the correlation of the Croatian language with Geography and other subjects. It presents the historical centre of Zagreb (St. Marc's Church, The Stone Gate and Manduševac), a wider area (Medvednica and Samobor) and historical figures (Stjepko Gregorijanec and Barbara Celjska), and offers a recipe for traditional cookies (paprenjaci). Thus, students, especially those from other areas of the Republic of Croatia and the world, can use the picture book as the preparation for both reading Šenoa's novel and for Zagreb itself.

Keywords: 1. August Šenoa; 2. gymnasium; 3. intermediality; 4. methodology of teaching literature; 5. elementary school

1. Uvod

August Šenoa (1838. – 1881.) nezaobilazno je ime prilikom predstavljanja povijesti hrvatske književnosti u školama i općenito. Riječ je o književniku čijim je prezimenom nazvano književnopovijesno razdoblje hrvatskoga protorealizma ili predrealizma. Termin *Šenoino doba* neizostavan je u pregledima razvoja hrvatske književnosti (npr. Šicel, 2004, str. 266). Miroslav Šicel ističe da se Šenoa „ogledao u svim znatnim književnim žanrovima svog vremena, unoseći i inovacije" te ga naziva začetnikom „'pravog' povijesnog romana u nas!" (Šicel, 2004, str. 266). Navedeni autor tumači uspjeh Šenoinih povijesnih romana vještim oblikovanjem fabula (Šicel, 2004, str. 277–278), no primjećuje i njihovu sličnost. Ona se očituje, kako to zapaža Šicel, u standardiziranim ljubavnim epizodama te pojavi intriganata i *fatalnih* žena (Šicel, 2004, str. 278). Iako ukazuje na Šenoine romantičarske elemente, Šicel nadodaje kako su glavni junaci njegovih romana „povijesne osobe, najčešće ocrtani uvjerljivim realističkim postupcima." (Šicel, 2004, str. 278). Objašnjava da *Zlatarovo zlato* (Šenoa, 1992), djelo izvorno objavljeno 1871.,[2] kao i drugi Šenoini romani, ima paralelne radnje: „povijesno-javnu i intimno-privatnu." (Šicel, 2004, str. 278). Pritom smatra kako je u Šenoinu prvome povijesnom romanu gotovo prevladavao „drugi fabularni sloj s izmaštanim junacima" (Šicel, 2004, str. 278). Unatoč tomu još je uvijek mnogo povijesnih elemenata u njemu. Dubravko Jelčić s pravom primjećuje da „u starom, povijesnom dijelu Zagreba gotovo da i nema mjesta koje ne podsjeća na neku osobu ili neki događaj o kojem je pisao Šenoa u svojim djelima." (Jelčić, 2006, str. 78). Ta zaronjenost Šenoe u zagrebačku sredinu te Šenoin utjecaj na današnji život grada usko su vezani za temu ovoga rada.

Vlado Pandžić na početku 21. stoljeća naglašava kako je Šenoino „*Zlatarovo zlato* najčitaniji hrvatski roman u posljednjih sto dvadeset pet godina." (Pandžić, 2001, str. 47). To obrazlaže činjenicom da je riječ o desetljećima obveznome književnom tekstu u nastavnim programima (Pandžić, 2001, str. 47). Ističe, naime, da su uglavnom „najčitaniji romani s popisa obvezatne školske lektire i u nekim velikim državama" te da samo „najbolji, najpopularniji svjetski romani na velikim svjetskim jezicima imaju više recipijenata koji nisu učenici." (Pandžić, 2001, str. 47). *Zlatarovo zlato* i danas se nalazi u osnovnoškolskim i srednjoškolskim čitankama. U čitanci za osmi razred osnovne škole *Osmica* predstavljen je istoimeni strip Andrije Maurovića uz napomenu da je riječ o adaptaciji Šenoina romana (Grebički-Miculinić i dr., 2021, str. 94–104). U serijalu *Književni vremeplov* za gimnazije *Zlatarovo zlato* navedeno

2 Dubravko Jelčić sažeto nudi kronologiju Šenoina rada te iznosi podatak da je roman objavljivan u *Viencu* tijekom 1871. (Jelčić, 2006, str. 14).

je u prvome razredu prilikom predstavljanja Šenoina rada kao povijesni roman (Dujmović Markusi i Rossetti-Bazdan, 2022, str. 159) i primjer za povijesni razvoj romana općenito (Dujmović Markusi i Rossetti-Bazdan, 2022, str. 183). U trećemu je razredu smješteno u kontekst protorealizma (Dujmović Markusi i Rossetti-Bazdan, 2020, str. 317) te je izdvojen ulomak s početka romana o začetcima ljubavi Dore i Pavla s popratnim pitanjima vezanima uz Šenoin stil pisanja – o stilskim izražajnim sredstvima, uvjerljivosti Pavla Gregorijanca i prikazu njegova susreta s Dorom (Dujmović Markusi i Rossetti-Bazdan, 2020, str. 318–319). Ipak, roman *Zlatarovo zlato* (Šenoa, 1992) ne nalazi se više na popisu obveznih književnih tekstova za cjelovito čitanje u školama, već na onome predloženih (NN 10/2019). Sasvim je sigurno, stoga, da o buđenju interesa u školama za njega ovisi koliko će u budućnosti biti čitan.

2. Cilj, problemi i hipoteze rada

Ovaj će rad istražiti i dokumentirati proces implementacije slikovnice *Zlatarovo zlato* (Bašić i Konforta, 2018a) u međurazinsku nastavu književnosti te za nju ponuditi model integracije književnosti i kulturne geografije. Budući da će se temeljiti na istraživanju suradnje dvaju razreda, 6. razreda osnovne škole i 3. razreda gimnazije, on će biti poticajan za nastavak istraživanja u drugim sredinama i na drugim literarnim predlošcima.

Hipoteza rada jest da se slikovnica Zlatarovo zlato (Bašić i Konforta, 2018a) može koristiti kao metodički predložak za povezivanje nastave književnosti u osnovnoj školi i gimnaziji te kao potpora gimnazijskom čitanju cjelovitoga romana Zlatarovo zlato. Posebna se pozornost posvećuje njezinoj primjeni u radu s učenicima iz drugih dijelova Republike Hrvatske i inozemstva.

3. Metodologija rada

Budući da će se mogućnost takva načina rada dokazivati na primjeru jedne suradnje, namjera je i da se istraživanjem prikupe podatci za buduću, teorijski i metodološki sveobuhvatniju empirijsku studiju koja će rezultirati valjanim, objektivnim i provjerljivim zaključcima koje se može generalizirati na osnovnoškolske i gimnazijske razrede izvan onih u kojima je provedeno konkretno istraživanje.

Teorijski dio rada daje sintezu i analizu relevantne znanstvene i stručne literature iz područja kulturne geografije kao alata u poučavanju književnosti, te analizira slikovnicu ‘’Zlatarovo zlato’’ i mogućnost njezine primjene u nastavi. Naposlijetku, posebna se pozornost posvećuje mogućnostima povezivanja osnovnoškolske i

srednjoškolske razine poučavanja književnosti.

Empirijski dio rada temelji se na studiji slučaja implementiranoga modela međurazinske suradnje učenika osnovne škole i gimnazije. Podatci su prikupljeni dokumentiranjem provedbe nastavnih aktivnosti, analizom učeničkih radova i ishoda učenja te refleksijama učiteljice i nastavnika uključenih u provedbu.

4. Rezultati istraživanja literature

4.1. ISTRAŽIVANJE LITERATURE O KULTURNOJ GEOGRAFIJI I MOGUĆNOST NJEZINE PRIMJENE U NASTAVI

Kulturna geografija izrazito je pogodna za primjenu u nastavi književnosti.[3] Šakaja je definira kao geografsku subdisciplinu „koja proučava kulturni krajolik, bavi se vezama krajolika, mjesta i prostora s ljudskim zajednicama, njihovom baštinom i identitetom, analizira simboličke načine proizvodnje i reprodukcije tih odnosa." (Šakaja, 2015, str. 12). Pritom je za ovaj rad izuzetno značajna književna geografija, koja se, Šakajinim riječima, „koristi književnim djelima – romanima, pripovijetkama, pjesmama, dramama, reportažama, memoarima, putopisima, književnim folklorom – kao relevantnim i bogatim resursom, 'bazom podataka' ili 'spremnikom' geografskih informacija." (Šakaja, 2015, str. 254).

Autorica uočava da geografija „i subjektivnost književnih interpretacija pretvara u svoj kapital" te da je pritom ključni pojam „osjećaj mjesta" (Šakaja, 2015, str. 256). Za njega piše da „naglasak stavlja na subjektivna iskustva i afektivne odnose prema mjestu te povezuje mjesto s identitetom, privrženošću, pripadnošću." (Šakaja, 2015, str. 256–257). Ne zaboravlja napomenuti kako potonjemu pojmu i znanost o književnosti pridaje sve veću pozornost (Šakaja, 2015, str. 259).

Stvarne su lokacije građa za književne tekstove, ali i književni tekstovi s vremenom postaju građa za uređenje stvarnih lokacija. Ta se tvrdnja lako može dokazati Šakajinim i vlastitim primjerima. Navedena autorica piše: „Ako je teza da se prostor ugrađuje u književnost očita i lako razumljiva, obrnutu tezu, da se književnost ugrađuje u prostor, valja dobro pojasniti. Književnost naime može iskoračiti iz okvira knjige u materijalne krajolike, imaginativni se svijet može postvariti." (Šakaja, 2015, str. 268). U njezinoj se knjizi nalazi plan zagrebačke četvrti Botinec, koji zorno prikazuje s književnošću povezana imena ulica (Šakaja, 2015, str. 269). Među inima nalazi se

3 Suautor Goran Krapić detaljno je predstavio navedenu disciplinu te mogućnosti njezine primjene u nastavi u svojemu doktorskom radu *Književnost kao kohezijski čimbenik u gimnazijama* (Krapić, 2025, str. 103–112).

i Ulica Zlatarova zlata (Šakaja, 2015, str. 269). Takvi su slučajevi nazivanja ulica ili trgova imenima književnika ili njihovih tekstova česti i u drugim gradovima Republike Hrvatske. Primjerice, Ulica Drage Gervaisa u Rijeci nazvana je prema čakavskome pjesniku te uljepšana umjetničkim instalacijama s njegovim stihovima (Mrvoš, 2024, str. 13). Šakaja uočava i aspekt turizma: „Mjesta poznata iz književnosti privlače turiste i donose prihod. Ako se radi o fiktivnim mjestima koja u realnosti ne postoje, baština se simulira, a u krajolik se ugrađuje nov mit.“ (Šakaja, 2015, str. 270).

4.2. ANALIZA SLIKOVNICE „ZLATAROVO ZLATO“ I MOGUĆNOST NJEZINE PRIMJENE U NASTAVI

Približavanje romana *Zlatarovo zlato* (Šenoa, 1992) mlađim čitateljima, njegova popularizacija ili pokušaj umjetničke obrade s pomoću drugoga medija nisu novost. Mogu se izdvojiti tri poznata prelaska navedenoga književnog teksta u strip (Maurović, 2005; Lordanić, 2009; Devlić, 2012). U ovome će se radu pozornost posvetiti slikovnici *Zlatarovo zlato* (Bašić i Konforta, 2018a), koja je najpogodnija za primjenu ideja kulturne geografije u nastavi književnosti te povezivanje osnovnoškolaca i srednjoškolaca. Ona je objavljena povodom 180. obljetnice Šenoina rođenja. Njezin je ilustrator Zdenko Bašić, a urednica Tanja Konforta. Već na vanjskoj strani korica nalaze se kulturne znamenitosti – crkva sv. Marka i Medvedgrad. Njihova unutrašnja strana donosi popis ilustriranih likova s kratkom karakterizacijom, što učenicima olakšava praćenje radnje, te kartu s označenim mjestima. Stranice slikovnice nisu numerirane i pojedine se od njih otvaraju poput prozora nudeći podatke o Zagrebu i njegovoj okolici. Navedeni su podatci popraćeni imperativima, odnosno preporukama posjeta i postupanja u skladu sa zagrebačkom tradicijom. Odnos Dore Krupićeve i njezine kume Magde Paprenjarke prikazan je u uvodu na Markovu trgu uz bilješku o znamenitoj crkvi sv. Marka iz 14. stoljeća. Popratna je rečenica: „Dođeš li u Zagreb, obavezno obiđi Trg sv. Marka i crkvu sa šarenim krovom!“ (Bašić i Konforta, 2018a).[4] Ondje se nalazi i recept za Magdine paprenjake najavljen sljedećim tekstom: „Umijesi i ti ove tradicionalne kolačiće po njezinu tajnom receptu. Zamoli pomoć odrasle osobe i pažljivo slijedi korake.“ (Bašić i Konforta, 2018a). Tako se u pravome smislu, slijeđenjem uputa, svim osjetilima mogu doživjeti mjesta – vizualno s pomoću slikovnice i izravnom posjetom, gustativno – kušanjem paprenjaka, olfaktivno – njihovim mirisom nakon pripreme te taktilno i auditivno u slučaju odlaska u Zagreb. Da je ilustrator pazio na detalje, svjedoči prikaz Kamenitih vrata. Na njima je isprva izostavljena skulptura Dore Krupićeve, prepoznatljivi zagrebački

4 Budući da su stranice nenumerirane te je zbog otvaranja prozora teško utvrditi njihov broj, čitatelj će ih sam trebati potražiti u slikovnici.

simbol, kako bi se dočaralo vrijeme radnje. No već se na stranici koja se dodatno otvara nalazi njezina fotografija s opisom nekadašnjega glavnog ulaza u grad iz 13. stoljeća te legendom o Bogorodičinoj slici. Stvarna je lokacija povezana s radnjom romana s pomoću sljedećih rečenica: „Petar Krupić živio je u Kamenitoj ulici pokraj ovih vrata čiji je ključ čuvao. Svake su se večeri gradska vrata zaključavala kako bi se građani zaštitili od razbojnika i pljačkaša." (Bašić i Konforta, 2018a). Legenda o fontani Manduševac na Trgu bana Jelačića i nazivu grada Zagreba također je uspješno povezana s radnjom. Pavao Gregorijanec ondje je zastao nakon što je spasio Doru pred pobješnjelim konjem. Ilustrator je ponovno predočio nekadašnji izvor vode na čijemu se mjestu danas nalazi spomenuta fontana. Utvrda Medvedgrad iz 13. stoljeća predstavljena je povijesnim podatcima, ilustracijom te, s pomoću lika Stjepka Gregorijanca, Pavlova oca, povezana s radnjom romana: „Jedan od gospodara Medvedgrada bio je i Stjepko Gregorijanec, potomak imućne vlastelinske obitelji." (Bašić i Konforta, 2018a). Sa Samoborom, gradom koji je također predstavljen s pomoću ilustracije i legende o imenu, povezana je njegova gospodarica iz Šenoina romana Klara Grubarova. Slikovnica će u završnome dijelu podsjetiti čitatelje na Barbaru Celjsku, medvedgradsku vladaricu iz 15. stoljeća. Pritom će se, aludiranjem na Klaru, napomenuti da je povijest „oduvijek prepuna priča o lijepim, ali zlim ženama koje su u svojim sugrađanima budile strah koliko i zavist." (Bašić i Konforta, 2018a). Što se Samobora tiče, čitateljima slikovnice ističe se važnost fašnika i kremšnita te privlačnost Samoborskoga gorja za planinarenje. Remetski samostan također je ilustriran te se opisuje njegov nastanak u 13. stoljeću i veza s radnjom romana, ondje je živio Jerko. Slikovnica donosi i podatke o prijevoznome sredstvu rijekom Savom – skelama. Jednom je od njih skelar prevezao Doru. Kao zanimljivost ističe se da skela u Medsavama još uvijek prometuje između Samobora i Zaprešića. Slikovnica završava riječima o panoramske pogledu s Griča, još jednom prepoznatljivom točkom sa zagrebačkih turističkih ruta.

Vrlo je lako identificirati i opisati elemente kulturne geografije prisutne u slikovnici. Već njezin pregled ukazuje na potencijal povezivanja u nastavi. Ilustracijama i riječima predstavljaju se povijesna jezgra grada Zagreba (crkva sv. Marka, Kamenita vrata i Manduševac), širi prostor (Medvednica i Samobor) te povijesne ličnosti (Stjepko Gregorijanec i Barbara Celjska). Uz to nudi se i gastronomska slika Zagreba i njegove okolice (paprenjaci i kremšnite). Dakle, lako je objasniti „osjećaj mjesta", građu koja je poslužila Šenoi za nastanak romana (primjerice, Kamenita vrata) ili kako je njegov roman utjecao na prostor (npr. skulptura Dore Krupićeve). Učenici iz drugih sredina vrlo si lako mogu predočiti dijelove središnje Hrvatske. Izvrsno je polazište za čitanja Šenoina romana i organiziranje izvanučioničke nastave u Zagrebu.

Naime, moguće je, vodeći se slikovnicom, obići povijesnu jezgru grada. Pritom valja napomenuti kako je u Zagrebu otvoren Muzej zaboravljenih priča, gdje se učenici detaljnije mogu upoznati s umjetničkim radom ilustratora Zdenka Bašića.

4.3. POVEZIVANJE OSNOVNOŠKOLSKE I SREDNJOŠKOLSKE NASTAVE KNJIŽEVNOSTI S POMOĆU LITERATURE

Budući da je *Zlatarovo zlato* (Šenoa, 1992) stoljeće i pol prisutno u školama, ne treba posebno napominjati kako postoji mnogo metodičkoga materijala. Osim Pandžićeve knjige *Hrvatski roman u školi* (Pandžić, 2001) može se, primjerice, izdvojiti tekst *Zlatarovo zlato i Prosjak Luka* iz serijala *Ključ za književno djelo*, čiji je autor Miroslav Šicel (Šicel, 1993, str. 5–44). Ta dva izvora mogu biti izvrsna dopuna učiteljima i nastavnicima prilikom interpretacije Šenoina romana u nastavi Hrvatskoga jezika prema predloženome modelu. Šicel, primjerice, vrlo jednostavnim rječnikom objašnjava povijesni kontekst: „Šenoa nas upoznaje s različitim događajima i životom, privatnim i javnim, važnog razdoblja hrvatske povijesti u drugoj polovici 16. stoljeća.“ (Šicel, 1993, str. 15). Tumači povijesne ličnosti i uspoređuje ih s fiktivnima. To najdetaljnije čini na primjeru Stjepka Gregorijanca (Šicel, 1993, str. 17–21). Što se ideje ovoga rada tiče, posebno je značajan Pandžićev stav o uklapanju crteža likova u srednjoškolsku nastavu književnosti. Navedeni autor, naime, početkom 21. stoljeća upozorava da nastavnici rijetko uključuju crteže likova u nastavu te kako je uvriježeno mišljenje da je takav pristup namijenjen isključivo osnovnoškolcima (Pandžić, 2001, str. 83). Napominje:

„Bili bi poprilično u pravu kada bi se cijeli posao sveo samo na jednostavno prepoznavanje likova, a ne bi bio sustavno usmjeren na složenu recepciju likova koju su ostvarili pojedinci čitajući roman. Promatrajući i očitavajući slike, učenici mogu razmišljati i uspoređivati književna i likovna umjetnička djela, književnoumjetnički i likovnoumjetnički način izražavanja, sa svim njihovim specifičnostima, ali i pronalaziti neprijeporne umjetničke sveze.“ (Pandžić, 2001, str. 83).[5]

Osim na Pandžićev (Pandžić, 2001) i Šicelov (Šicel, 1993) metodički pristup učitelji i nastavnici, ako smatraju da je to potrebno pri radu s nadarenim učenicima, mogu se osloniti na dodatne izvore znanja o zagrebačkoj povijesti. Izvrstan je izbor dvodijelna *Povijest grada Zagreba* (Goldstein i Goldstein, 2012; Hutinec i Goldstein, 2013).

5 Na ovome se mjestu može čitatelje uputiti na recentniji rad Corinne Jerkin i Maje Opašić o slikovnicama (Jerkin i Opašić, 2021). U njemu, naime, autorice utvrđuju da odgojno-obrazovni dokumenti u Republici Hrvatskoj vezuju slikovnicu uz mlađe učenike te zanemaruju „činjenicu da je ona kao umjetnička vrsta upućena i dječjoj i odrasloj publici.“ (Jerkin i Opašić 2021, str. 87). Zagovaraju pritom njezino uključivanje u završne razrede osnovnih te srednje škole (Jerkin i Opašić, 2021, str. 87). To se, naravno, podudara s idejom ovoga rada.

5. Rezultati empirijskoga istraživanja

U ovome će se dijelu rada na temelju učiteljskoga i nastavničkoga iskustva, posebice tijekom školske godine 2024./2025., predstaviti implementiran osmišljen model međurazinske suradnje 6. razreda osnovne škole i 3. razreda gimnazije temeljen na slikovnici *Zlatarovo zlato* (Bašić i Konforta, 2018a). Pritom će se dokumentirati i kvalitativno analizirati ishodi aktivnosti učenika te refleksije učiteljice i nastavnika o njegovoj provedbi. Također, identificirat će se potencijali i izazovi predloženoga pristupa. Izazovi će biti posebice naglašeni u šestome poglavlju.

Slikovnica *Zlatarovo zlato* (Bašić i Konforta, 2018a) pogodna je za rad u šestome razredu osnovne škole. Učenici su tada još uvijek navikli na slikovnice koje su bile sastavni dio programa u nižim razredima, imaju jednogodišnje iskustvo učenja nastavnih predmeta Povijesti i Geografije te se s pomoću čitanki postupno upoznaju sa Šenoinim tekstovima na nastavi Hrvatskoga jezika. Kao primjer ponuđenoga teksta povezanoga s gradivom Povijesti i Geografije te Šenoinim stvaralaštvom možemo izdvojiti pjesmu *Zagrebu* koja se s popratnim sadržajima nalazi u čitanci za šesti razred *Snaga riječi 6* (Šojat, 2020, str. 84–85). Za pripremu je ponuđeno pitanje o poznavanju glavnoga grada Republike Hrvatske te su u rječniku predstavljeni Grič i Kaptol (Šojat, 2020, str. 84–85). Također, osmišljen je poticajni istraživački zadatak o Zagrebu – preporuka mjesta koje bi posjetitelji trebali obići (Šojat, 2020, str. 85). Taj ili sličan tekst može prethoditi čitanju slikovnice. Učenicima je paralelno s njezinim čitanjem moguće predstaviti ideje kulturne geografije na osnovnoj razini. Primjerice, objasniti im kako se mijenjao izgled Kamenitih vrata te kako je Dora Krupićeva s vremenom postala njihov prepoznatljiv simbol. Zadatci iz čitanke te informacije iz slikovnice o Zagrebu pogodni su za oblikovanje kreativnih radova kojima učenici mogu razredu ili javnosti predstaviti ključna mjesta povezana s fabulom Šenoina romana. Također, slikovnica potiče i gustativni doživljaj Zagreba nudeći recept Magdinih paprenjaka. Razred tako može uz pomoć učitelja pripremiti tradicionalnu slasticu.[6]

Suautorica ovoga rada sa svojim je učenicima iskušala navedeni model rada te ih pripremila za susret s gimnazijalcima. Osnovnoškolcima je pritom zadatak bio motivirati starije učenike za čitanje cjelovitoga Šenoina književnog teksta. Za gostovanje u gimnaziji pripremili su kreativne radove (crteže povijesnih lokacija s bilješkama o povijesnim činjenicama i radnjom u slikovnici), vježbali čitanje slikovnice za javni na-

6 Valja istaknuti da su autori čitanke za osmi razred *Osmica* osmislili sličan zadatak: „Paprenjaci su tradicionalni hrvatski keksi. Pronađi recept za Magdine paprenjake i okušaj se u njihovoj izradi. Svoje paprenjake možeš podijeliti s prijateljima u razredu." (Grebličkі-Miculinić i dr., 2021, str. 104). U ovome je slučaju razlika u tome što se recept već nalazi u slikovnici te je riječ o ideji zajedničkoga pripremanja.

stup te pripremili paprenjake.[7] Gimnazijalci su ugostili osnovnoškolce na nastavnome satu. Proučili su njihove kreativne radove sa svojim nastavnikom, suautorom ovoga rada, poslušali priču iz slikovnice te kušali pripremljene paprenjake. Budući da su ranije posjetili Muzej zaboravljenih priča i grad Zagreb, nisu im bile strane povijesne priče te rad Zdenka Bašića. Nakon susreta s učenicama osnovne škole pročitali su cjelovito književno djelo te ga interpretirali s nastavnikom. Pritom su mogli ponuditi zreliji pogled na slikovnicu te provjeriti kako su Zdenko Bašić i Tanja Konforta predstavili likove i radnju. Nastavnik im je predstavio pojmove kulturna geografija, književna geografija te osjećaj mjesta (v. Šakaja, 2015). Zainteresirane su se učenice pripremile za susret s osnovnoškolcima, odnosno uzvratno gostovanje. Na pristupačan su način usporedile slikovnicu i roman, predstavile Šenou i predrealizam te kreativan rad potaknut Bašićevim i Šenoinim radom. Uz to učenica je izvela monolog na temelju teksta Pavla Pavličića *Dori Krupićevoj* (Pavličić, 2001, str. 44–45).[8] Tijekom gostovanja osnovnoškolci i gimnazijalci razgovarali su s učiteljicom i nastavnikom o spomenicima književnicima i književnim likovima te važnosti književnih tekstova za život gradova. Razmatrali su kratke, pomno odabrane ulomke Šenoina romana. Uspoređivali su ih s tekstom iz slikovnice te vlastitim iskustvom njezina čitanja i pripremanja paprenjaka. Osvrnuli su se pritom na uvodnu rečenicu romana: „Na domaku šesnaestoga vijeka za kraljevanja Makse drugoga, a banovanja biskupa Đure Draškovića, nizahu se oko župne crkve sv. Marka oniske daščare (…)“ (Šenoa, 1992, str. 23). Odredili su mjesto i vrijeme radnje te potom nastojali objasniti vezu Dore i Šenoina naslova. Na temelju opisa Krupićeve kćeri osnovnoškolci su iznijeli svoja razmišljanja o pismenosti i položaju djevojaka u prošlosti: „Bijaše bistra, živa, te se već za kašnjega djetinstva toliko uslobodila, da je već nisu smatrali djetetom, da su ju dapače svi nazivali *zlatarovom mudrijašicom*, jer se mala – a nije to za ono doba šala – naučila bila čitanju i pisanju od varoškoga školnika Blaža Dragšića.“ (Šenoa, 1992, str. 26). Pitanja o iskustvu pravljenja i kušanja paprenjaka bila su povezana sa sljedećim Šenoinim rečenicama: „U svem gradu ne bijaše ni velikaške ni građanske

7 U Gimnaziji Andrije Mohorovičića Rijeka gostovale su sljedeće učenice šestoga razreda Osnovne škole „Rikard Katalinić Jeretov“ Opatija: Vita Pirić, Marta Mrvčić i Maria Peruč. Pritom su predstavljeni kreativni radovi ostalih kolegica i kolega te ponuđeni paprenjaci koji su pripremljeni na nastavi Domaćinstva s učiteljicom Natalijom Smolčić.

8 U Osnovnoj školi „Rikard Katalinić Jeretov“ Opatija gostovale su sljedeće učenice trećega razreda Gimnazije Andrije Mohorovičića Rijeka: Rita Rančev, Dora Stanković i Berislava Srna Grgurić. Rita Rančev i Dora Stanković predstavile su Šenou te usporedile slikovnicu s romanom, a Berislava Srna Grgurić izvela je monolog. Osnovnoškolcima je predstavljen i kreativni rad učenice trećega razreda Petre Španjić. Slika potonje učenice ubrzo je potom uokvirena te izložena u Gimnaziji Andrije Mohorovičića Rijeka. Nastavnik se u nastavi često na nju osvrne prilikom prisjećanja na gradivo hrvatskoga predrealizma ili Šenoinu ulogu u povijesti književnosti. Takvi uspješni kreativni radovi olakšavaju učenje te mogu, kao i slikovnica, poslužiti nastavnicima kako bi motivirali učenike za čitanje novoga književnog teksta.

žene, koja bi bila umjela mijesiti paprenjake, kao što Magda. Stoga je bilo i svetkom i petkom dosta jagme za njezinimi paprenjaci i sam varoški sudac, Ivan Blažeković, znao je kadšto ostaviti lijep dinar u njezinoj kesi.“ (Šenoa, 1992, str. 24). Suautorovi su se upiti ticali popularnosti osnovnoškolskoga poklona gimnazijalcima. Naime, svi su paprenjaci bili brzo pojedeni tijekom gostovanja te su gimnazijalci pohvalili njihov trud. Velika je pozornost posvećena i nepoznatim riječima. Osnovnoškolci su, naime, na temelju konteksta sinonimima pokušavali utvrditi značenje nepoznatih riječi u svim navedenim odlomcima: *domak*, *daščara*, *jagma* i *varoški*. Također, frazem *svetkom i petkom* trebali su upotrijebiti u novoj rečenici.

Suradnja je omogućila ostvarivanje različitih učeničkih aktivnosti: govorenja, pisanja, čitanja, crtanja i glume. To je velik potencijal ovakva pristupa, ali i izazov – treba pažljivo osmisliti nastavni sat u kojemu će se pozornost posvetiti što većemu broju kreativnih radova i komentara. Nesvakidašnja nastavna situacija uključenim je razredima omogućila bolje pamćenje i zanimljiv doživljaj osobe Augusta Šenoe i romana *Zlatarovo zlato* (Šenoa, 1992). Također, navela ih je na razmišljanja i razgovor o odrastanju (kako će izgledati susret s književnim tekstom u srednjoj školi ili kako su na slikovnice reagirali u nižim razredima). Prilagođavajući se drugoj dobnoj skupini, pomno su birali riječi te bili obazrivi jedni prema drugima. Naknadno je uočeno da je prva asocijacija u nastavi vezana uz nove tekstove o Zagrebu u spomenutome osnovnoškolskom razredu u tekućoj godini i s odmakom vremena Šenoino djelo.

6. Rasprava

U radu su identificirani i opisani elementi kulturne geografije prisutni u slikovnici *Zlatarovo zlato* (Bašić i Konforta, 2018a), primjenjivi u osnovnoškolskoj i gimnazijskoj nastavi književnosti. Dokumentirana je implementacija osmišljenoga modela međurazinske suradnje u nastavi učenika 6. razreda osnovne škole i 3. razreda gimnazije na temelju navedene slikovnice. Pritom su zabilježene učeničke aktivnosti te učiteljičine i nastavnikove refleksije o njegovoj provedbi. Kvalitativno su analizirane realizirane aktivnosti te identificirani potencijali i izazovi predloženoga pristupa. Iako je hipoteza o mogućnosti osnovnoškolske i gimnazijske suradnje s pomoću slikovnice potvrđena na jednome primjeru, valja nastaviti istraživati učinke spajanjem novih razreda u različitim sredinama. Također, u budućnosti se mogu proširiti takvi modeli rada i na drugim pogodnim knjigama. Riječ je o izazovima za buduće istraživače.

Pristup Šenoinu romanu *Zlatarovu zlatu* (Šenoa, 1992) s pomoću slikovnice, posebice u suradnji učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika, može povezati generacije te omogućiti sagledavanje književnih i umjetničkih djela iz različitih perspektiva.

Pripremanje radova osnovnoškolaca za učenike srednjih škola pomaže im ozbiljnije pristupiti sadržajima. Trebaju razmisliti kako će zreliji učenici reagirati na njihove poruke. Sagledavanje osnovnoškolskih radova u srednjim školama zrelije učenike potiče na razvoj empatije i brige za mlađe naraštaje. Mnogi od njih nemaju braće ni sestara te im je ovo izvrsna prilika da ostvare međugeneracijski kontakt. Vlado Pandžić prije četvrt stoljeća objašnjava potencijal uključivanja slika u srednjoškolsku nastavu književnosti pri interpretaciji likova i romana te predviđa da će to biti „zasigurno tema bavljenja teoretičara nastave romana.“ (Pandžić, 2001, str. 83). Ovim je radom to potvrđeno i istraženo na primjeru suradnje jednoga osnovnoškolskog i gimnazijskog razreda. Valja, naravno, još jednom naglasiti njegovu preliminarnost i potrebu za širim istraživanjima.

7. Zaključak

Uočeno je da Šenoin roman *Zlatarovo zlato* (Šenoa, 1992), zahvaljujući dopuni radom na slikovnici, dobiva novi sjaj u srednjoškolskome programu. Nakon kušanja paprenjaka i doživljaja stvarnih lokacija, premda odijeljen stoljeće i pol, postaje znatno atraktivnijim. S pomoću slikovnice i rada u nastavi učenici iz drugih dijelova Republike Hrvatske, pretpostavlja se i svijeta,[9] bolje upoznaju zagrebačku povijest i današnji život u navedenome gradu. Također, promišljaju o odnosu književnosti i zbilje te zanimanjima u kojima se mogu služiti književnom građom (npr. prilikom istraživanja povijesti i geografije, imenovanja ulica, uređenja javnih površina ili izrade suvenira). Tako kulturna geografija doprinosi poučavanju književnosti u osnovnim i srednjim školama.

Zahvala

Htjeli bismo zahvaliti svim učenicama i učenicima Osnovne škole „Rikard Katalinić Jeretov“ Opatija i Gimnazije Andrije Mohorovičića Rijeka koji su sudjelovali u aktivnostima, učiteljici Nataliji Smolčić te ravnateljici Milani Međimorec i ravnatelju Henryju Ponteu na odobrenju suradnje.

Izjava o sukobu interesa

Autori nisu naveli potencijalni sukob interesa u svezi s istraživanjem, autorstvom i/ili objavljivanjem ovog članka.

9 Važno je napomenuti da su slikovnica i Šenoin roman dostupni i na engleskome jeziku (Bašić i Konforta, 2018b i Šenoa, 2016).

Literatura

Bašić, Z., Konforta, T. (2018a). Zlatarovo zlato (prema motivima Augusta Šenoe). Zagreb: Spiritoso.

Bašić, Z., Konforta, T. (2018b). The Goldsmith's Treasure (inspired by the work of August Šenoa). Prev. N. Divjakinja. Zagreb: Spiritoso.

Devlić, R. D. (1989–1990 / 2012). Zlatarovo zlato. Bizovac: Ogranak Matice hrvatske Bizovac.

Dujmović Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S. (2022). Književni vremeplov 1: čitanka za prvi razred gimnazije i četverogodišnjih strukovnih škola (140 sati godišnje), 4. izdanje. Zagreb: Profil.

Dujmović Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S. (2020). Književni vremeplov 3: čitanka za treći razred gimnazije i četverogodišnjih strukovnih škola (140 sati godišnje). Zagreb: Profil.

Goldstein, I., Goldstein, S. (ur.) (2012). Povijest grada Zagreba: Od prethistorije do 1918. Zagreb: Novi Liber.

Grebrički-Miculinić, D., Matošević, K., Sykora-Nagy, L., Tavas, D. (2021). Osmica: čitanka iz hrvatskoga jezika za osmi razred osnovne škole. Zagreb: Profil.

Hutinec, G., Goldstein, I. (ur.) (2013). Povijest grada Zagreba: 20. i 21. stoljeće. Zagreb: Novi Liber.

Jelčić, D. (2006). August Šenoa, 3. izdanje. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Jerkin, C., Opašić, M. (2021). Slučaj slikovnice: položaj slikovnice u hrvatskim odgojno-obrazovnim dokumentima. Metodički vidici, 12, str. 71–94, doi: https://doi.org/10.19090/mv.2021.12.71-94.

Krapić, G. (2025). Književnost kao kohezijski čimbenik u gimnazijama (Disertacija). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Preuzeto s https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:263032 (datum pristupa: 2. kolovoza 2025.).

Lordanić, Ž. (1983–1984 / 2009). „Zlatarevo zlato". U: Ž. Lordanić (autor), Branka; Seljačka buna; Zlatarevo zlato, str. 55–74. Zagreb: Vedis.

Maurović, A. (1935–1936 / 2005). „Zlatarovo zlato (po romanu Augusta Šenoe)". U: A. Maurović (autor), Zlatarovo zlato; Ognjem i mačem, str. 3–28. Osijek: Format.

Mrvoš, V. (23. veljače 2024). „MORČIĆ: U ulici koja nosi ime barda čakavštine postavljena prva u nizu instalacija: Ulica Drage Gervaisa kao knjiga čakavskih stihova". Novi list. LXXVIII (25 215), str. 13. Rijeka. (Napomena: članak je dostupan i na mrežnoj stranici, URL: https://www.novilist.hr/rijeka-regija/rijeka/ulica-drage-gervaisa-kao-knjiga-cakavskih-stihova-klub-susacana-postavio-prvu-u-nizu-instalacija-gl/ [28. prosinca 2024.]

Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (2019). Narodne novine, br. 10, 29. siječnja 2019.

Pandžić, V. (1989/2001). Hrvatski roman u školi, 2. promijenjeno izdanje. Zagreb: Profil.

Pavličić, P. (2001). »Dori Krupićevoj«. U: P. Pavličić (autor), Rukoljub, str. 44–60. Zagreb: Mozaik knjiga.

Šakaja, L. (2015). Uvod u kulturnu geografiju. Zagreb: Leykam International.

Šenoa, A. (1871/2016). The Goldsmith's Treasure. Prev. N. Divjakinja. Zagreb: Spiritoso.

Šenoa, A. (1871/1992). »Zlatarovo zlato«. U: A. Šenoa (autor), Zlatni grad, str. 19–223. Zagreb: Mladinska knjiga.

Šicel, M. (2004). Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća: Od Andrije Kačića Miošića do Augusta Šenoe (1750–1881). Zagreb: Naklada Ljevak.

Šicel, M. (1993). »Zlatarovo zlato i Prosjak Luka Augusta Šenoe«. U: Z. Diklić (ur.), Zlatarovo zlato i Prosjak Luka Augusta Šenoe; U registraturi Ante Kovačića; Pod starim krovovima K. Š. Gjalskoga, str. 5–44. Zagreb: Školska knjiga.

Šojat, A. (2020). Snaga riječi 6: hrvatska čitanka za šesti razred osnovne škole. Zagreb: Školska knjiga.